

Macedón tudományos és kulturális közlemények

**MACEDÓN FÜZETEK
MACEDONIAN LETTERS
МАКЕДОНСКИ ТЕТРАТКИ**

**A makedón/macedón kultúra többnyelvű folyóirata
Journal of the Macedonian culture
Списание за македонската култура**

III. évfolyam 2020/1. szám

OHRID MACEDÓN FOLKEGYÜTTES
DEBRECENI EGYETEM NÉPRAJZI TANSZÉK

Macedón tudományos és kulturális közlemények

MACEDÓN FÜZETEK
MACEDONIAN LETTERS
МАКЕДОНСКИ ТЕТРАТКИ

A makedón/macedón kultúra többnyelvű folyóirata
Journal of the Macedonian culture
Списание за македонската култура

A szerkesztőbizottság tagjai:
ILJOVSZKI RISZTO, NIKOLOVSZKI RISZTO,
KEMÉNYFI RÓBERT, LJUPCO RISTESKI

Tiszteletbeli főszerkesztő:
BARTHA ELEK

Felelős szerkesztő:
BÓLYA ANNA MÁRIA

Olvasószerkesztő:
LISZTES MÓNIKA ÉVA

A szerkesztőség címe: Bólya Anna Mária, Ohrid Macedón Folkegyüttes,
H-1024 Budapest, Margit krt. 99.
Telefon: +36 70 312 6825, e-mail: bolya.annamaria@macedon.hu

A borítót tervezte: RaskyCREATIVE
Nyomdai előkészítés: Szász József

A folyóirat megjelenését támogatja:
Macedón Köztársaság Külügyminisztériuma
Debreceni Egyetem
Arts and Research Bt.
Lefter Mantse sebészorvos

ISSN: 2677-0512

BUDAPEST
III. évfolyam 2020/1. szám
Megjelenik: félévenként

TARTALOMJEGYZÉK

Bartha Elek Szent források macedóniai zarándokhelyeken	4
Risteski, Ljupco S. About the Ethnological Atlas Project of Socialistic Federative Republic of Yugoslavia and Ethnological Atlas of SR Macedonia	10
Hamza Gábor Macedónia és az európai politika – történeti áttekintés	20
Bólya Anna Mária A macedón rituális táncagyomány jellegzetességei	28
Iljovszki Riszto Prolegomena a macedón-magyar szótár elkészítéséhez	35
Marczinka Csaba A Sztrugai Költői Estek Fesztivál története	43
Nikolovszki Riszto Az Ilinden-felkelés évfordulójára	47
Bólya Anna Mária Bone Velicskovszki: Macedón erotikus népdalok	51
Bólya Anna Mária Macedón archaikus énekek fordításai	55
Képmelléklet	59

HAMZA GÁBOR

MACEDÓNIA ÉS AZ EURÓPAI POLITIKA – TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, egyetemi tanár. A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja.

Absztrakt

A cikk részletes áttekintést ad az 1991-ben függetlenné vált Macedónia területének politikai vonatkozásairól, függetlenedési törekvéseiről, megvilágítva és tágabb kontextusba helyezve a jelenlegi állam történelmét. A cikk íve az 1875-ben kezdődött, az Oszmán Birodalomtól való függetlenedésért kitört népfelkeléstől napjainkig haladva, módszeresen követi az eseményeket, a nagyhatalmak döntéseinek szemszögéből és a helyi történelem szemszögéből is, egészen a 2019-es névváltoztatásig. Az írás két részben jelenik meg, ebben a számban és a következő számban.

*#macedontortenelem #oszmanbirodalom #macedoniafuggetlensege
#macedonkerdes #macedonianevvita*

Abstract

The article provides a detailed overview of the political aspects and aspirations for independence of the territory of Macedonia, which became independent in 1991, illuminating and placing the history of the current state in a broader context. The arc of the article, from the popular uprising that began in 1875 for independence from the Ottoman Empire to the present day, systematically follows events, both from the perspective of the decisions of the great powers and from the perspective of local history, until the 2019 name change. The article is published in two parts, in this issue and in the next issue.

*#macedonianhistory #osmanempire #independenceofmacedonia
#macedonianquestion #macedonianamingdispute*

1. Az 1991-ben függetlenné vált Macedónia lakosságának több, mint egy negyede, 25,2 százaléka vallotta magát a 2002-ben tartott népszámlálás alkalmával az albán etnikumhoz tartozónak.²⁷ Ez az arányszám az utóbbi években a Koszovóból Macedóniába irányuló, exodusnak is tekinthető emigráció miatt tovább nőtt. A Macedóniában élő albánok autonómiára, illetve elszakadásra irányuló törekvései szoros kapcsolatban állnak a több, mint egy évezredes múltra visz-

²⁷ A cikk kétrészes, a második rész a következő számunkban lesz olvasható.

szanyúló, teljes mértékben megoldottnak ma sem tekinthető macedón kérdéssel. A Macedóniában élő albánoknak két, etnikai alapon szerveződő pártja is van: a Demokratikus Prosperitás Pártja és a Demokratikus Nemzeti Párt. Mindkét párt a macedón parlamentben, az egykamarás nemzetgyűlésben is képvisellel rendelkezik.

A 2002-ben tartott népszámlálás során az állam lakosságának csaknem kétharmada, 64,2 százaléka vallotta magát macedón nemzetiségűnek. E népszámlálás adatai szerint a lakosság 3,9 százaléka töröknek, 2,7 százaléka romának, 1,8 százaléka szerbnek, 0,8 százaléka bosnyáknak (boszniainak), 0,5 százaléka pedig vlachnak (más elnevezéssel cincárnak, bár e szó etimológiája bizonytalan) kucó-vlachnak, kara-vlachnak, vagy macedo-romának, arumínnak illetve armínnak), vallotta magát.

Itt utalunk arra, hogy a balkáni vlachok (cincárok) száma – akik Macedónián kívül Epiruszban, Thesszáliában és Albániában is éltek – az első világháború előtt mintegy félmillióra becsülhető. A folytonos üldözések következtében tekintélyes hányaduk eredeti lakóhelyük elhagyására kényszerült. Ezek az arányok azonban nem utolsósorban a jelentős albán és görög bevándorlás miatt módosultak.

2. Fontos esemény az 1875-ben kezdődött macedón népfelkelés az Oszmán Birodalomtól való függetlenség elnyeréséért. A középkori és újkori, ún. történelmi Macedónia – az ókori Macedónia területe ennél lényegesen nagyobb volt, jóval meghaladta a százezer négyzetkilométert – területét tekintve nem csekély eltérés mutatkozik az egyes becsléseket illetően (hozzávetőleg 65.000 és 96.000 négyzetkilométer között).

A történelmi Macedónia területe mindenesetre többszöröse a volt jugoszláv tagköztársaságból 1991-ben szuverén állammá vált Macedónia területének (25.713 négyzetkilométer). Az 1877/78-as orosz-török háborút ideiglenesen a Drinápolyban 1878. január 31-én aláírt fegyverszüneti szerződést követően, az 1878 márciusában kötött San Stefanó-i előzetes orosz-török békeszerződés zárta le.

A békeszerződés előkészítése során Oroszországot Ignatyev, az Orosz Birodalom korábbi konstantinápolyi nagykövete képviselte. San Stefano Konstantinápoly (Isztambul) Márvány-tenger mellett fekvő elővárosa, a mai Yeşilköy (ahol a repülőtér is van). E békeszerződés eredményeként megszületik a történelmi Macedónia nagy részét magában foglaló, kb. 164.500 négyzetkilométer területű ún. Nagy-Bulgária. Említést érdemel, hogy Bulgária területe ma 110.912 négyzetkilométer. Nem érdektelen utalni arra sem, hogy 1978 márciusában a Bolgár Népköztársaságban hivatalos keretek között is megemlékeztek a San Stefanó-i békeszerződés aláírásának századik évfordulójáról, centenáriumáról.

Figyelmet érdemel továbbá az, hogy a II. Sándor orosz cár (1855-1881) által az Oszmán Birodalom ellen indított háborút – az orosz hadüzenetet 1877.

április 12-én adták át – megelőzte a nagyhatalmak Konstantinápolyban tartott értekezlete, melynek célja a Boszniában, Hercegovinában és Bulgáriában kialakult helyzet megvitatása volt. A konferencia résztvevői két autonóm tartomány létesítését javasolták, Tirnovo és Szófia központtal. A macedón-kérdés nem szerepelt a nemzetközi értekezlet napirendjén. Konstantinápoly Nagy-Britannia hallgatólagos támogatására támaszkodva – mereven elzárkózott a területi autonómia megadásától, aminek következménye volt az orosz katonai intervenció.

A San Stefanó-i békeszerződés értelmében Montenegró területe háromszorosára nőtt volna, míg Szerbiáé csak Nis-sel és a novipazári szandzsákkal gyarapodott volna. A Román Fejedelemség megkapta volna egész Dobrudzsát, ennek fejében azonban le kellett volna mondania Oroszország javára Besszarábiáról.

3. Az orosz-török háborút lezáró berlini kongresszus (1878. június 13. – 1878. július 13.) azonban, amelyen a területi rendezésben érdekelt kis balkáni államok képviselői még megfigyelői minőségben sem vehettek részt – Nagy-Britannia, Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia tiltakozása eredményeként – érvénytelenítette a San Stefanó-i előzetes békeszerződést és az autonóm, fél szuverén Bulgária területét jelentősen redukálta.

Bulgária területe ilyen módon 63.780 négyzetkilométerre csökkent. Bosznia és Hercegovina, továbbá a novipazári szandzsák – bár formálisan továbbra is az Oszmán Birodalom része maradt – az Osztrák-Magyar Monarchia megszállása alá került. Feltétlenül említést érdemel, hogy az 1878. július 13-án aláírt berlini szerződés a szuverén államokként elismert balkáni államokat kötelezte a területükön élő nem-keresztény, főleg muszlim vallású kisebbségek jogainak elismerésére.

A macedón-kérdés megoldására a berlini kongresszuson nem került sor. A közigazgatásilag három vilajetre osztott Macedónia továbbra is az Oszmán Birodalom részét alkotta, és különösen a berlini kongresszust követően egyre nagyobb mértékben tárgyát képezte a Görögország, Szerbia és Bulgária közötti, nem egyszer komoly katonai konfliktushoz is vezető rivalizálásnak.

Orosz részről is felmerült a Balkán-félsziget föderalizálásának gondolata. Miljutyin orosz hadügyminiszter 1880 októberében készített „Gondolatok a keleti kérdés lehetséges megoldásáról az Ottomán Birodalom végső széthullásának időszakában” című memorandumában annak a véleménynek adott hangot, hogy az Oszmán Birodalom megszűnése esetében a Balkánon a nyugalmat és a rendet egy balkáni föderáció létesítésével lehetne a leghatékonyabban biztosítani. Görögország, Albánia, Montenegró, Szerbia, Bulgária és Románia mint szuverén államok csatlakoznának ehhez a föderációhoz, Miljutyin természetesen a San Stefanó-i béke alapján létesíteni szándékozott Nagy-Bulgáriát – amelyhez

a történelmi Macedónia is tartozna – értette Bulgárián. Konceptiója szerint az Oszmán Birodalom csak Konstantinápolyt és az európai Törökország kis részét, gyakorlatilag csupán Konstantinápoly közvetlen környékét tarthatná meg. Az Osztrák-Magyar Monarchia által okkupált Bosznia-Hercegovina szintén a föderáció részét alkotná. Ebből következően Ausztria-Magyarország is csatlakozna a szövetséghez. Ugyanez vonatkozik az Oszmán Birodalomra is. A föderációt alkotó államok egyúttal vámunióra lépnének egymással.

Miljutyin Macedóniának nem szándékozott szuverén állami státust biztosítani. Miljutyin egyébként igen részletesen kidolgozott, terjedelmes memoranduma tipikus példája volt az egyes etnikumok sorsát felülről, kívülről jövő, a nagyhatalmak által oktroyált, pontosabban oktroyálni kívánt racionális, vagy legalábbis annak tűnő, a történelmi hagyományokkal és etnikai realitásokkal nem számoló politikai tervnek.

4. Macedónia hovatartozása kérdésében változást jelenthetett volna Obrenović Mihály szerb fejedelem (1860-1868) – Szerbia, mely 1830 óta fejedelemség, csak jóval később 1882. február 22-én lett királyság – kísérlete a balkán-(kon) föderáció létrehozására. A bolgár-szerb állam, mely e föderáció alapját, tengelyét képezte volna, létrehozása azonban csak terv maradt. A lemondásra kényszerült Obrenović Milan (1868-1889), fejedelem, majd király uralkodása idején, 1885-ben Szerbia – a Szerb Királyság ekkor még a Balkán-félszigeten a status quo fenntartásában érdekelt Osztrák-Magyar Monarchia támogatását élvezte – által indított bolgár-szerb háborút lezáró, 1886 februárjában kötött bukaresti békeszerződés sem jelentett változást, pontosabban előrelépést a macedón kérdésben.

Bolgár részről – igaz, nem mint „hivatalos” politikai irányzat – is felvetődött a balkán-föderáció megvalósításának lehetősége és szükségessége. A bolgár felszabadítási mozgalom jeles képviselője, Ljuben Karavelov (1834-1897) küzdött szóval és tettel a balkáni népek föderációjának ügyéért. Karavelov, aki tíz esztendőt a cári Oroszországban töltött, a radikális-demokrata Omladina („Ifjúság”) szervezet egyik legjelentősebb irányítójaként szoros kapcsolatban állt – belgrádi tartózkodása elején – a szerb forradalmi mozgalommal. Élete utolsó szakaszában Bukarestben állt a bolgár emigráció élén, forradalmi eszméinek az általa szerkesztett lapokban is hangot adva. Karavelov balkán-föderációval kapcsolatos elképzelései feltételezték a föderációt alkotó államok gazdasági-társadalmi rendjének radikális átalakítását és ezért azok a hivatalos politika képviselői részéről nem találtak visszhangra.

5. Említést érdemel, hogy ebben az évben, néhány héttel a bolgár-szerb háború kitörése előtt került sor a keresztény főkormányzó – az első főkormányzó Aleko Bogoridi fegyveres erő nélkül vette át a tartomány kormányzását

Plovdivban – által igazgatott Észak-Trákia Bulgáriához való csatolására. Észak-Trákiát, amelynek neve hivatalosan Kelet-Rumélia volt, a berlini kongresszus autonóm tartománynak nyilvánította. A tartomány területén török csapatok nem tartózkodhattak. Bulgária 1885. szeptember 20-án annektálta Észak-Trákiát, miáltal a Bolgár Fejedelemség területe 96.350 négyzetkilométerre nőtt.

I. (Battenberg) Sándor fejedelem javasolta, hogy a nagyhatalmak képviselőiből álló kelet-ruméliai bizottság azt követően, hogy befejezi ottani tevékenységét, menjen Macedóniába. A macedóniai tartózkodás célja az lett volna, hogy az 1868-ban elfogadott krétai statútum mintájára Macedónia számára is dolgozzon ki egy statútumot. Ennek a javaslatnak a jogi alapját a berlini szerződés 23. cikkelye képezte. Ez a szakasz előírta, hogy az Oszmán Birodalomnak a krétai alkotmány hatályba léptetése mellett a Birodalom más európai területein is a krétai statútumban foglaltakhoz hasonló közigazgatási reformokat kell hatályba léptetnie. A bolgár fejedelem javaslata mellett azt a politikai természetű érvet hozta fel, hogy ilyen módon elkerülhető lesz a felkelés Macedóniában, ami a nagyhatalmaknak is érdekében áll. A javaslat végül is nem került elfogadásra, mivel Andrassy Gyula osztrák-magyar (közös) külügyminiszter nem kívánta Konstantinápoly tekintélyét tovább csökkenteni. Az elutasításban szerepet játszott az is, hogy Andrassy a javaslat mögött orosz külpolitikai kezdeményezést látott, illetve sejtett.

6. A macedón „nemzeti újjászületés” mozgalma egyre komolyabb méreteket öltött. Kezdetben a macedón régió lakosainak többsége a bolgárokkal együtt küzdött a görög befolyás ellen az orthodox (görög-keleti) egyházon belül éppúgy, mint a különböző oktatási intézményekben. A mai területének még egyharmadánál is kisebb Görögország függetlenségét az Oszmán Birodalom már az 1829 szeptemberében, Hadrianopolisban (Drinápolyban, mai nevén Edirnében) kötött békeszerződésben elismerte. Így ez az ország lett a Balkán-félsziget első szuverén állama, amin nem változtatott az sem, hogy 1830 februárjában Franciaország, Nagy-Britannia és Oroszország Görögország ún. gyámhatalmának nyilvánítja magát.

Említést érdemel, hogy az 1870 februárjában, a nagy befolyással rendelkező konstantinápolyi orosz nagykövet, Ignatyev tábornok hathatós támogatása eredményeként létrejött autokefál bolgár exarchátus – amely *de facto* már tíz évvel korábban, 1860 áprilisában megalakult – egyházkormányzati vonatkozásban igényt formált a történelmi Macedónia területének nagy részére. Az önállósodni kívánó macedónok tekintélyes hányada azonban egy „nemzeti”, önálló, azaz autokefál egyház létrehozása mellett foglalt állást.

Coburg-Koháry Ferdinánd fejedelemmé választását követően (1887. július 7.) Sztefan Sztambolov (1854-1895), a liberális párt vezetőjének hét esztendőn át tartó miniszterelnöksége alatt javultak Bulgária és az Oszmán Birodalom

közötti kapcsolatok. Többek között ennek jele volt az is, hogy Konstantinápoly engedélyezte a bolgár exarchátusnak azt, hogy az ohridi és a veleszi görög-keleti egyházmegyék – melyek az Oszmán Birodalomhoz tartozó Macedónia részét képezték – élére püspököket nevezzen ki. Konstantinápoly ezzel lényegében Macedónia bolgár etnikai jellegét ismerte el.

7. Az 1893-ban Thesszalonikiben létrejött ún. Belső Macedón (és Hadrianopoliszi) (Drinápolyi) Forradalmi Szervezet [Vnatrešna makedonska revolucionerna organizacija (VMRO)] – franciául: Organisation Révolutionnaire Intérieure Macédonienne (ORIM) – célja Macedónia önálló államiségének megteremtése volt. Ez kezdetben az Oszmán Birodalomtól való függetlenség kivívását jelentette; nemzetközi szinten is felvetette a macedón- és trák-kérdés megoldásának szükségességét. E szervezet irányításában Goce Delcsev vállalt döntő szerepet, aki az autonóm, perspektivikusan önálló állammá váló Macedónia eszméjének elkötelezett híve volt. Az 1895-ben Szófiában létrehozott macedón szervezet viszont Macedónia Bulgáriához – amely ekkor még fejedelemség – való csatlakozásáért küzdött.

A Balkán-háborúkat követően Konstantinápolynak a Balkánról való kiszorulását követően sem jött (jöhetett) létre önálló macedón állam. A macedónok 1913-at követően három ország, Bulgária, Görögország és Szerbia területén éltek. A Belső Macedón Forradalmi Szervezet a macedónok által lakott területeket Bulgária részeként akarta egyesíteni, nem riadva vissza a gerillaháborútól és a terrorcselekmények elkövetésétől sem.

A Görög Királyság, amely nem vett részt az 1877/78-as orosz-török háborúban, az Oszmán Birodalomhoz tartozó Kréta szigetén 1896-ban elemi erővel kirobbanó, autonómia kivívását célzó mozgalom támogatása miatt került konfliktusba a Fényes Portával. Konstantin trónörökös csapataival 1897 tavaszán átlépte a macedóniai határt. Ez a katonai akció szolgált az 1897. április 17-én átadott hadüzenet alapjául. Görögországot a teljes vereségtől csak az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország segítsége mentette meg, mivel a két nagyhatalom a balkáni status quo fenntartásában volt érdekelt. Görögországnak az Oszmán Birodalomtól 1897-ben elszenvedett súlyos katonai veresége hosszú évekre irreálissá tette a Macedónia területének egy részének megszerzésére irányuló görög elképzeléseket.

Az Oszmán Birodalom és a Görög Királyság között 1897. december 1-én, Konstantinápolyban kötött békeszerződés a status quo anten alapult. Ilyen módon a Görög Királyság területe, mely ekkor 64.000 négyzetkilométer volt, nem gyarapodott. Az Oszmán Birodalomhoz tartozott továbbra is a Balkán-félszigeten a legnagyobb része (több, mint 165.000 négyzetkilométer).

A Macedónia autonómiájáért, illetve Bulgáriához való csatolásáért küzdő mozgalom a 19. század utolsó éveikben különösen nagy erőre kapott. A szünet nélküli vallási, etnikai villongások nem állottak Konstantinápoly érdekében sem, bár Ab-dulhamid szultán, a végsőig ellenezte Macedónia önálló, keresztény tartományként – mely azonban továbbra is az Oszmán Birodalom részét képezte volna – való elismerésének tervét.

A szultán 1901 decemberében arra az elhatározásra jutott, hogy a régóta ígért reformok tovább már nem halaszthatók. A régió muszlim lakossága azonban a végsőig ellenezte azok megvalósítását. 1903 februárjában megállapodás jött létre az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország között a reformok megvalósításában való együttműködésről. A közös akció eredményeként Abdulhamid szultán Hilmi pasát a macedóniai vilajetek főfelügyelőjének nevezte ki, azzal a feladattal, hogy gondoskodjon a szükséges reformok megvalósításáról.

Az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország Szófiát rávette arra, hogy mérséklőleg hasson a macedón felszabadítási mozgalom vezetőire. Anagyhatalmak interveniálása azonban nem érte el a kívánt eredményt és Macedóniában a helyzet válságosra fordult a különböző felekezetek és etnikumok között állandósuló fegyveres viszályok miatt.

Szent Illés napján, 1903. augusztus 2-án általános felkelés (Ilinden-f elkelés – Ilidenszko Vosztanije) tört ki Monasztirben (a mai Bitola, illetve Bitolja Macedónia Szkopje után második legnagyobb lélekszámú városa), amelyben több tízezren vettek részt. Augusztus 2-a – erre a felkelésre való tekintettel – Macedóniában az 1991-es alkotmányban is rögzített állami, nemzeti ünnep. A felkelés eredményeként került sor az ottomán uralom alól rövid időre felszabadult kis, alig néhány ezres lélekszámú macedóniai Krusevo városában a rövidéletű ún. Krusevói Köztársaság kikiáltására.

A Macedónia csaknem egész területén elemi erővel kibontakozó felkelés leverése a még mintegy 350.000 főnyi reguláris katonaság bevetése ellenére is három hónapig tartott. A Monasztirban kitört felkeléssel egy időben Trákiában is széles néptömegeket megmozgató felkelésre került sor. Még a felkelések kitörése előtt, 1903 júniusában sor került Revalban (a mai Tallinn, Észtország fővárosa) VII. Edward (1901-1910) angol uralkodó és II. Miklós (1894-1917) orosz cár találkozására, amelynek célja döntően a Macedónia jövőjére vonatkozó elképzelések egyeztetése volt. A macedón-kérdés is szerepelt I. Ferenc József és II. Miklós orosz cár 1903 szeptemberi találkozásának napirendjén. A találkozón folytatott megbeszélések eredménye volt a müncheni egyezmény.

Az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország külügyminiszterei – Lamsdorff és Goluchowski, között 1903. október 5-én a stájerországi Müritzstegben kötött

egyezmény sem, melynek célja éppen a macedón-kérdés rendezése volt. Ennek aktualitást adott a Szerbiában bekövetkezett dinasztia-változás – I. (Obrenović) Sándor cár meggyilkolása miatt – és az azt néhány héttel követően kezdődött felkelés a török uralom ellen Macedóniában. Az atrocitások mérsékléséhez csak csekély mértékben járult hozzá a mürzstegi egyezmény.

8. A Mürzstegben az osztrák-magyar és az orosz külügyminiszter által kidolgozott program értelmében Macedónia három török vilajetében (a szaloniki, a szkopjei – török nevén üszkübi (ezt a vilajetet nevezték koszovói vilajetnek is) – és a monasztiri közigazgatási egységekben) osztrák-magyar és orosz közigazgatási tisztviselők ellenőrizték az oszmán közigazgatást. Az ellenőrzésen felül az európai nagyhatalmak (az Osztrák-Magyar Monarchia, Oroszország, Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország) által Macedóniába küldött katonatisztek és polgári tisztviselők kezdeményezése alapján elkezdődött a helyi rendfenntartó erők (elsősorban a csendőrség) – a macedóniai csendőrség főparancsnoki tisztét először De Giorgis olasz tábornok töltötte be, akinek utóda 1908-ban Robilant tábornok lett – és az iskolarendszer, oktatási struktúra átfogó reformja is.

A tervezett reformok megvalósítására azonban a hiányzó anyagi források miatt nem került sor. A válság rendezésében érdekelt nagyhatalmak 1905-ben Hilmi pasa mellé egy nemzetközi, neves szakértőkből álló bizottságot rendeltek.

9. A macedón-kérdés megoldására a brit politikai vezetés ismételten kísérletet tett. VII. Edward 1908. január 29-én tartott trónbeszédében utalt arra, hogy Nagy-Britannia a jövőben aktívan részt kíván vállalni a balkáni ügyek rendezésében. Nem sokkal később, 1908. március 3-án nyilvánosságra hozta Macedóniával kapcsolatos átfogó reformtervezetét, amelyet még a szentpétervári diplomácia is túlságosan radikálisnak talált. Ezért Izvolszkij a mürzstegi program felmondása után (március 24-én) maga készített egy új tervezetet (március 26.), melyhez némi fenntartással a többi európai nagyhatalom is hozzájárult.

Edward király és Miklós orosz cár revali találkozására 1908. július 9-10-én került sor. E találkozó célja a keleti kérdés rendezésében követendő elvek tisztázása, pontosabban az Oszmán Birodalom felosztásának előkészítése volt.

A cikk folytatása a következő számban olvasható.